

Henryk S k o r o w s k i SDB. *Moralność społeczna. Wybrane zagadnienia z etyki społecznej, gospodarczej i politycznej.* Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 1996 ss. 251.

Odnowa teologii moralnej wyraziła się nie tylko w ukazaniu personalistycznego wymiaru moralności, ale dowartościowała również społeczny (wspólnotowy) wymiar życia chrześcijańskiego. Wynika to zarówno z teologicznej wizji świata doczesnego, w tym także z uznania świata jako miejsca przyjęcia i wypełnienia powołania przez

świeckich, jak i z aktualnej sytuacji świata współczesnego, zagubionego w mentalności materialistycznej i technicznej, która domaga się „odtworzenia chrześcijańskiej tkanki społeczności ludzkiej” (ChL 34).

W tę perspektywę wpisuje się książka ks. prof. dra hab. H. Skorowskiego dziekana Wydziału Nauk Historycznych i Społecznych ATK. Autor, z wykształcenia teolog moralista, zajmuje się obecnie dziedziną katolickiej nauki społecznej. Znany jest z publikacji dotyczących życia społecznego, w tym zagadnień związanych z prawami człowieka: *Problematyka praw człowieka* (Warszawa 1996), a także odczytywania tożsamości chrześcijan w świecie *Być chrześcijaninem i obywatelem dziś* (Warszawa 1994). Obecna jego książka jest więc kontynuacją poszukiwań moralnych i społecznych z pozycji katolickiej nauki społecznej.

Moralność społeczna zachowuje zawsze swoje odniesienia do człowieka jako jednostki, a także ukazuje problemy moralne, które wiążą się z tworzeniem struktur społecznych. Jak to sam Autor określa: „moralność ujmowana w wymiarze życia społecznego oznacza zatem nie tylko zespół reguł moralnych funkcjonowania człowieka w życiu społecznym, ale także reguł funkcjonowania samych struktur polityczno-społeczno-gospodarczych, stanowiących kontekst bytowania człowieka. Tak rozumiana moralność społeczna jest przedmiotem nauki społecznej Kościoła” (s. 6). Owa nauka społeczna jest wyrazem troski o człowieka, a także odpowiedzią na uwarunkowania współczesności, aby człowiek przyjmując orędzie ewangeliczne tworzył warunki życia społecznego na miarę godności dziecka Bożego i mógł osiągnąć zbawienie. Katolicka nauka społeczna w ostatnich latach doznała ożywienia i ma charakter rozwojowy. Postęp cywilizacyjny i przemiany dokonujące się w dzisiejszym świecie dostarczają wciąż nowych problemów i pytań, na które Kościół powinien odpowiedzieć. Także katolicka nauka społeczna rozwija się jako nauka, porządkując systematycznie nauczanie i dookreślając je na miarę czasów.

Książka składa się z 6 rozdziałów, z których dwa pierwsze mają szczególne znaczenie, albowiem odnoszą się do spraw fundamentalnych, ukazując etyczną wizję życia we wspólnocie, w której centralnym miejscu zajmuje człowiek, a dopiero z tego Autor wyprowadza koncepcję życia społecznego oraz zasady kierujące społecznym porządkiem. Ukonkretnieniem tych ogólnych zasad są dalsze rozdziały, które pokazują obszary odpowiedzialności moralnej w ramach życia społecznego. Autor mocno akcentuje tu problematykę rodziny, życia zawodowego oraz życia politycznego w skali narodowej i międzynarodowej.

Ks. Skorowski słusznie kładzie nacisk na fundamentalną tezę nauki społecznej Kościoła, a mianowicie uznanie osoby ludzkiej za zasadę, podmiot i cel całej struktury życia społecznego (por. KDK 25). Wielu autorów pyta w tym miejscu o koncepcję człowieka, który ma stanowić centrum życia społecznego. Autor uważa, że dzięki antropologii chrześcijańskiej można odczytać w człowieku nadprzyrodzoną godność osobową. Prawdą o człowieku jest jego społeczna natura, określająca konieczność życia społecznego dla funkcjonowania i rozwoju człowieka. Prawdą jest również to, że społeczność, która składa się z osób i istnieje dla nich, potrzebuje dla swego rozwoju

dynamicznej obecności człowieka-osoby. Widać wyraźnie, że Autor odwołuje się do antropologii chrześcijańskiej, która z natury jest teologiczna i dlatego ujmuje moralność społeczną także z perspektywy teologicznej.

Według ks. Skorowskiego z koncepcji człowieka jako osoby wynika konsekwentnie koncepcja samego społeczeństwa. Oznacza to, że w całość życia społecznego wpisany jest człowiek w swej osobowej godności, ale także wszelkie procesy życia społecznego muszą uwzględnić podstawowe odniesienie do osoby, aby zawsze uszanować i ochronić jej godność. Według Autora owa zasada personalistyczna jest kluczem do zrozumienia zasad wolności, pomocniczości, solidarności i sprawiedliwości oraz jest ich zwornikiem w całościowej wizji życia społecznego.

Kolejny rozdział został poświęcony rodzinie, która jest społecznością podstawową, dla człowieka naturalną, a dla społeczeństwa konieczną. Jej podstawowym zadaniem jest zrodzenie i wychowanie potomstwa, przez co staje się istotnym środowiskiem wychowawczym. Zwłaszcza dla społeczności państwowej rodzina stanowi niezastąpione środowisko wychowania społecznego. Stąd Autor uważa, że dziś bardziej niż kiedyś trzeba mówić o należytej pomocy dla rodziny ze strony społeczności państwowej w zapewnieniu jej uprawnień i warunków rozwoju, jednak z zachowaniem jej podmiotowości.

Szczególne znaczenie w kształtowaniu życia społecznego Autor przypisuje pracy. Praca stanowi istotny wymiar bytowania człowieka na ziemi i jest właściwa tylko człowiekowi. Dzięki niej może on zarówno rozwijać siebie, jak i przekształcać świat według zamysłu Stwórcy. Tak ważne znaczenie pracy dla życia i rozwoju człowieka wskazuje na moralną powinność pracy. Trzeba jednak w kontekście humanizacji życia społecznego wyraźnie mówić o prawach ludzi pracy i warunkach ich pracy, by odpowiadały godności człowieka. Współczesne przemiany w Polsce umożliwiły wielu grupom zawodowym podjęcie trudu wypracowania etyki ich zawodów. Autor swoje rozważania poświęcił społeczności wojskowej określając podstawowe zasady etyki zawodowej żołnierza.

Zdaniem Autora fakt, iż człowiek jest istotą społeczną, oznacza, że nie może on ograniczyć się jedynie do społeczności rodzinnej czy zawodowej, ale potrzebuje społeczności szerszej, takiej jak naród i państwo. Jakże ważne jest dzisiaj przy nasilających się tendencjach integrujących, na przykład społeczeństwo europejskie, podkreślenie wartości narodu i tożsamości narodowej każdego człowieka. Każda wspólnota narodowa jest nośnikiem wartości i dóbr nieodzownych dla rozwoju człowieka. Jest ona także nośnikiem i gwarantem wartości etycznych, co godne podkreślenia w obliczu relatywizmu etycznego. Trzeba więc mówić dzisiaj, na nowo, o patriotyzmie jako umiłowaniu ojczyzny, a także o patriotyzmie lokalnym. Zaś w życiu państwowym Autor wskazuje na samorząd lokalny, który pozwala na podmiotowość jednostki w ramach życia społecznego.

Problematyka międzynarodowa – jak zauważa ks. Skorowski – znajduje swoje ważne miejsce w nauczaniu Kościoła. Dzieje się tak dlatego, że sprawy życia społeczno-politycznego i gospodarczego dotyczą dziś nie tylko poszczególnych państw i sto-

sunków sąsiedzkich, ale mają zasięg globalny. Są to sprawy, które odnoszą się zarówno do wszystkich państw, jak i dotyczą każdego człowieka będącego podmiotem struktur współczesnego świata. Katolicka nauka społeczna posługuje się jako fundamentalną kategorią wspólnoty rodzaju ludzkiego. Na tej kanwie Autor rozważa następujące problemy: zagadnienie wojny i pokoju, problem społeczności międzynarodowej i władzy ogólnoświatowej, kwestię prawa międzynarodowego i zagadnienie ekologii.

Dzisiaj, gdy przyspieszony rozwój w dziedzinach życia społecznego powoduje zaniedbania lub usunięcie w cień zasad moralnych i etycznych, książka ta stanowi znaczący wkład w trwającą refleksję nad miejscem człowieka – z perspektywy wiary chrześcijańskiej – w życiu społecznym na miarę jego człowieczeństwa i powołania wiecznego. Wartość tej pozycji, będącej zapewne częścią większej całości, płynie także z jej syntetycznego ujęcia wspomnianych zagadnień. Dzięki temu może stać się lekturą także dla tych czytelników, którzy nie są wystarczająco teologicznie przygotowani do studiowania katolickiej nauki społecznej. Autor, dzięki znajomości problematyki praw człowieka, umiał określić pozycję osoby ludzkiej w relacji do społeczeństwa, z wyakcentowaniem jej prymatu wobec każdej społeczności. Istotną wartością omawianej pozycji jest fakt, że znane skądinąd fundamentalne zasady życia społecznego Autor przedstawił w interpretacji personalistycznej. Książka ta dzięki komunikatywności języka, czytelnym wywodom i logice myślenia może przyczynić się do popularyzacji katolickiej nauki społecznej.

Ks. Krzysztof Jeżyna